

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto V.

Ljubljana, dne 8. junija 1940.

Štev. 14.

Voljašem na pot

Zopet je za vami leto šolanja in leto življenja. Teško je bilo to leto in želeli bi vsled tega prav radi vsem lep odmor tekom počitnic. Želeli bi ga, če bi bili časi drugi. Za Voljaše in Voljašice pa v današnjih dneh doba šolskih počitnic ne sme biti doba brezdelja in brezbriznosti.

Uprava »Naše volje« z veseljem ugotavlja, da je naša kljub vsem težkočam tudi to leto med Voljaši in Voljašicami ne le polno razumevanje, marveč tudi iskreno podporo in sodelovanje. S ponosom lahko ugotovimo, da se je »Naša volja« zasedrala v naši mladini in postala v resnici glasilo jugoslovenske mladine. Delo okoli »Naše volje« se je vršilo minulo leto pod najtežjimi okolnostmi, ki jih ravno mladina pozna najbolje. Odločna volja je zmagala vse zapreke in težkoče, naš list zaključuje svoj peti letnik, prepričani smo, da bodo tem letnikom sledili še drugi.

Ker vemo in poznamo mladino, ki jo predstavljajo naši Voljaši in Voljašice, smo prepričani, da bo ta mladina razumela pravilno naš poziv. Niti en dan šolskih počitnic ne sme biti izgubljen s praznim postopanjem in lenarjenjem. V mestu in izven njega, v vsaki vasi in na vsakem koraku bo naša in mora najti naša mladina prilike, da širi ideje, katerim služi »Naša volja«. Kot mravlje se razpršite širom naše ožje domovine ter raznašajte sladki sok jugoslovenske nacionalne misli, jugoslovenske nacionalne povezanosti in jugoslovenske nacionalne borbenosti. Približajte se vsakemu, skušajte prodreti v njegovo dušo, do njegovih najbolj skritih misli ter skušajte dobiti njegovo zaupanje. In vsakemu izmed teh vcepljajte svoj mladostni zanos, svojo mladostno miselnost in borbenost, vsakega izmed teh pretvarjajte v jeklenega borca za obstoj in boljšo bodočnost našega naroda.

Pustite pri tem ob strani borbo proti raznim političnim ali svetovnim naziranjem, saj niste propovedniki te ali one misli, te ali one stranke, marveč propovedniki svobode in budilci samozavesti in odločnosti. Glavno svojo skrb pa posvetite malemu našemu človeku, zlasti onemu ob naših mejah. Temu nesite in stavite na razpolago vse svoje duševne in telesne sile, kajti pridobiti tega pomeni rešiti narod in državo.

Na delo torej, Voljaši in Voljašice, da se najdemo na jesen zopet skupaj pri skupnem delu v svobodni jugoslovenski Jugoslaviji.

Uprava »Naše volje«.

**V SLOVANSTVU JE MOČ!
BODOČNOST JE SLOVANSKA!
ZDRAVE IDEJE SO VEČNE!**

Spominu žrtev

Težki časi, v katerih bomo letos proslavljali Vidov dan kot dan spomina na vse one, ki so v stoletnih borbah izza bitke na Kosovem polju položili svoja življenja na oltar domovine ter gradili s svojo krvjo in svojimi kostmi temelje dnevu Osvobojenja in Zedinjenja, ki je prinesel svobodo in državno samostojnost tudi nam Slovincem, najmanjšemu delu jugoslovenskega naroda in najmanjši vejici ogromnega slovanskega drevesa, morajo le še bolj podžgati našo voljo, da postanemo enaki onim, kojih spominu se bomo klanjali ta dan. Na milijone jih je, nekaj znanih, večinoma neznanih. Vsi od najmanjšega do najvišjega so služili samo svojemu narodu, vsi so se zavedali, da želje in lepe besede, blesteče deklaracije ter solzavi apeli na kulturni svet ne bodo prinesli konca suženjstvu in trpljenju. Brez vseh fraz je nadaljeval sin delo tam, kjer sta ga zaključila njegov oče in ded, ko sta padla v osvobodilni borbi, njegovi otroci pa so šli zopet po sledovih svojega očeta. In tako so minevala stoletja od Kosovega polja do Karadjordja, preko mrtvih nastankov svobodne srbske države do 1. XII. 1918. Skozi vsa ta stoletja je bil Vidov dan vsem tem borcem in vsemu narodu največji praznik. Iz spomina na svoje padle prednike so črpali rodovi odločnost in pogum za nove borbe. Iz krvi in kosti padlih žrtev so se porajali vedno novi borci ter po stoletnih borbah dokazali vsemu svetu, da nobena niti najmočnejša in najkrutejša sila ne more uničiti naroda, ki se zaveda svoje lastne bitnosti in svoje življenjske sile.

Odkar smo zedinjeni, je začel Vidov dan marsikje izgubljeni na svojem pomenu. Krivi preroki so skušali dopovedati narodu, da mu je prinesel dan Osvobojenja in Zedinjenja poleg svobode v lastni državi tudi oprostitev dolžnosti vsakega nadaljnjega delovanja in žrtvovanja za narod in državo. Koliko jih je, ki se še danes ne zavedajo, da so dolžnosti napram lastni državi čisto drugačne kot so bile dolžnosti napram tuji državi! Koliko jih je med nami, ki se še danes ne zavedajo ogromnih dobrin, ki nam jih je naklonjena usoda naklonila z dnem Osvobojenja in Zedinjenja! Od teh in takih državljanov kraljevine Jugoslavije seveda ne moremo pričakovati, da bi znali pravilno ceniti veličino dela in žrtev onih, kojih spomin slavimo vsako leto na Vidov dan. Tavajo še vedno v temi, tratijo svoj čas z malenkostnimi dnevnimi skrbmi in globokimi znanstvenimi razmišljanji, razčlenjajo pojem naroda ter čakajo prekrižanih rok na bodočnost, ki bo...

Ne zamerimo malemu, od dnevnega dela in skrbi za bodočnost, izmučenemu človeku. Ta vrši svoj težki posel iz dneva v dan ter nam pošteno vzgaja svoj naraščaj. V mislih imamo predvsem tako zvano inteligenco, ki se predstavlja kot sol naroda, pa še danes ne vidi, da nam ne bodo pomagale še tako globokoumne teorije, če ne bomo dali iz sebe ljudi, ki bodo znali ne samo govoriti, marveč tudi umirati na braniku domovine.

Spomin na padle žrtve nam mora vlti predvsem prepričanje, da more postati svoboden in da more očuvati svojo svobodo le narod, ki je odločen in sposoben braniti tudi z orožjem v roki in z najtežjimi žrtvami svoje grudo in svoj obstoj. Vlti nam mora tudi voljo posnemati vse one, katerih spominu je posvečen Vidov dan. Ne s praznim govorjenjem, marveč s tihim, sistematičnim delom. Tega dela je toliko, da bi bilo premalo rok, če bi se strnili vsi v enotno fronto. Poučevanje našega preprostega naroda, dviganje samozavesti v našem človeku, dosledno izločevanje vsega plevela, ki je zrasel sam od sebe na naši njivi ali so nam ga zasejali tuji — vse to zahteva skrajni napor, kajti nihče ne ve, kdaj pride naša ura. Predvsem pa pobijanje vseh onih, ki sejejo še danes razdor med nas ter so jim tudi v teh težkih časih osebni, politični ali ideološki pogledi več kot enotnost in od te enotnosti odvisen obstoj naroda.

Mi mladi moramo hoditi v teh težkih dneh naprej. Kot je to storila mlada slovenska generacija pred letom 1914, moramo tudi mi biti propovedniki sloge, propovedniki velike jugoslovenske in slovanske bodočnosti. V izvrševanju te misije zavrzimo vse to, kar nas je doslej ločilo, kajti danes ni čas za razglabljanje, katera ideologija, katero svetovno naziranje, katera politična partija je boljša ali slabša. Vse to mora biti izločeno v dneh, ko se odloča naša usoda za bodoča stoletja in bomo doživeli usodo, kot si jo bomo priborili s svojim lastnim delom in s svojimi lastnimi žrtvami. Če ne bomo znali delati, če se ne bomo znali žrtvovati, potem gorje nam in bodočim našim generacijam. Če pa bomo znali po vzoru Vidovdankih herojev misliti samo na narod in državo ter podrediti tej misli vse svoje žitje in bitje, potem bodo vsaj zanamci doživeli boljše čase. Nič zato, če poginemo v častni borbi in ne doživimo tudi mi sami one boljše bodočnosti, v katero trdno verujemo kot iskreni jugoslovenski nacionalisti in Slovani. Rod za rodem je ginil izza bitke na Kosovem polju ter polagal svoja življenja za svobodo, ki je vznikla nam. Izkažimo se vredni Vidovdankih Herojev in očuvajmo to svobodo, čim bo ogrožena s kate-

rekoli strani. Dulce et decorum est pro patria mori! Ta stari pregovor mora biti geslo tudi nam, mladim nacionalistom, ki se zavedamo, da za nas Slovence ni svobode in življenja izven Jugoslavije in da predstavlja samo krepka jugoslovenska Jugoslavija pot v sicer daljno, toda od nas trdno pričakovano slovansko bodočnost.

Hočemo živeti in delati, kajti mladi smo še in hoče se nam življenja. A ravno zato smo in moramo biti pripravljeni na največje žrtve! Posameznik ne pomeni ničesar, samo nacionalna enota in celota predstavlja vse. In za to ce-

Trd in nepodkupljiv zakon

Ko so narodne starešine na skupščini v Pečani izvršile razdelitev davka po nahijah in razgrnile tisti rdeč plašč, ki o njem tako lepo piše prota Matej Nenadović v svojih »Memoarih«, na katerem so zbrali novce, zlate in bele in katere je bilo treba predati Turkom v mestu Beogradu, je Karadžordže gledajoč to gomilo zlatnikov pred zbranimi starešinami vzkliknil: »Eto, kojekude, je li ovo pravo ovolike silne novce davati Turcima, da nas bolje tuku, ili je bolje za sve ove novce kupovati džebanu, pa mi Turke da bijemo«. In res, tako so napravili ob prvi slični priliki: zlatnikov niso več dajali Turkom, a generacija, kateri je bilo usojeno, da začne srbsko nacionalno revolucijo, se je zavedala, da more svoje cilje doseči samo, ako postopa, kakor s tem deželnim denarjem, tudi z vsemi ostalimi narodnimi silami in vrednotami. Ako se je kakšen malodušnež nagibal na turško stran, so mu pred nosom zažgali lastno hišo ali pa so mu pred hišo obesili Turka; in če je bil skopuh in vojski ni hotel dati, kar je od njega hotela imeti, mu je Karadžordže poslal na hranjenje celo četo, katera bi mu pojedla vse do poslednjega koščka kruha; in ako je bil kdo neposlušen, kriv izdaje ali pa se je pregrešil na kak drug način, je lahko imel vedno pred očmi ~~LA TUREŠKI PISTOLU~~ pištolo, katera ni nikdar zgrešila. Na vstaško in našo srečo je bilo malo takih. Občudovanja vredni podvigi junaštva, hrabrosti, samopremagovanja, divni primeri odločnosti, ki so bili tedaj storjeni, so izpolnili v zgodovini borbe srbskega naroda najlepše strani. To je dokaz, da je srbski narod postal vreden sam sebe, svoje moči, in da je uvidel, da poedinec izven skupine ne znači nič, ter da se more samo v skupnosti družbe

loto hočemo delati, za to celoto bomo tudi umirali, če in kadar bo to potrebno.

V tem smislu slavimo mladi jugoslovenski nacionalisti letošnji Vidov dan, v tem smislu in s to obljubo se klanjamo spominu vseh Herojev, ki so padli na Vidov dan 1389, padali nato skozi stoletja do 1. XII. 1918 in tudi še potem. Iz krvi in kosti teh Herojev naj zraste tista samozavest, ki bo zjeklenila ves naš narod, da bo stal kot en mož na mejah svoje s toliko krvjo pridobljene države in da bo rajši poginil, kot da bi postal zopet suženj.

in v nacionalni celini priti do izraza in uspešno vršiti postavljene naloge.

Ko je Karadžordže po nesrečni bitki pri Kamenici 1809 predlagal tedanjemu ministru prosvete Dositeju Obradoviću, da se pred Turki, ki so pridrli v Beograd, umakne v Zemun, je slavni književnik in prvi srbski minister prosvete odbil ta predlog. »Ako propada otačestvo«, je rekel Karadžordžu Dositej, »neka propadnem i ja, starac. Šta će mi život bez Srbije?« In ostal je v Beogradu stari osemdesetletnik pri svojem delu in dočakal, da ga kot svobodnega in spoštovanega moža pokopljejo v posvečeni zemlji Srbiji, katero je toliko ljubil.

Nikakšne, torej, ni bilo razlike v pojmovanju, začeni od Karadžordža in narodnih starešin do borcev, kateri so zapirali in branili prodore na vseh frontah: vsi ti so podrejali svojo osebo celini, zemlji, narodu in Srbiji, in tudi tedaj, ko je leta 1813 bilo jasno, da se borba mora začeti znova, se je en del njih umaknil iz Domovine samo zato, da še enkrat, ko bo mogoče, ponovno začne borbo.

Edino na ta način se more razumeti in pojasniti ogromni moralni uspeh Prvega srbskega upora, uspeh, po katerem ni mogel izostati niti vojaški niti politični uspeh. Miloš je z relativno lahkoto dovršil to, kar je začel Karadžordže.

Sto let kasneje, ko je bila Srbija, stisnjena z armadami od treh strani, uničena, in ko so ostanki legije borcev s Kumanovega, Cer planine in Kolubare šli na pot izgnanstva, je ta visoki moralni faktor vplival na narodove duše z isto močjo. Kajmakčalan in Dobro polje, Mogenske planine in Kožuf so si dobro zapomnili junake, kateri so vedeli, da ni rešitve poedinca brez rešitve nacionalne celine, da torej

izven rešitve naroda poedinec ne more biti rešen.

Ali je potrebno, da se povdarja, da se tu dela o enem prirodnem zakonu, zakonu, ki je nujen in neminljiv, od katerega izvršitve v času, ko je ta vršitev nepodkupljiva, zavisí vse, država, celina, narod in vse edinice v njem? In da se, kakor vsak zakon, tudi ta ne more vršiti in izdelati samo na pol, samo delimično: dura lex, sed lex. On ne trpi izjem. Občutili so to naši neštevilni borci, ki so se spoprijeli z neprijateljem. Čutil je to i ves narod, ki je z začudenjem in sramom opazoval to na narodovo srečo majhno število poedincev, ki so se smatrali privilegirane in niso spoznali, da tudi oni morajo vršiti ta zakon.

Nastopila je znova doba, ko se zahteva od nas polna, vsestranska vršitev tega zakona. Ko mora biti vsak poedinec na svojem mestu in z roko v roki iti z interesi celine. Ko poedinec ne znači nič, a celina vse, ko ne more in ne sme biti privilegirancev in nižjih slojev, ko izven rešitve naroda ni rešitve poedinca. Časi so trdi, kakor je trd in nepodkupljiv tudi tisti zakon, od katerega pravilne izvršitve zavisí rešitev celine i življenje i sreča i moč ne samo nas, ki živimo danes, temveč tudi bodočega naraščaja, kateri mora ohraniti ono, kar so generacije pred njim zgradile. Ker je tako in ker je treba težki stvarnosti pogledati v oči, kako žalostno, kako bedno izgledajo oni maloštevilni naši ljudje, katerih zavest ni dorasla svetosti celine! Oni, ki v težkih časih gledajo samo na svoje interese, slede samo svojim egoističnim željam in zahtevam, vrše samo tisto, kar njim osebno koristi. Kako so majhni, revni in bedni špekulantje, oderuhi in prodajalci narodnih dobrin in svetinj, oni v neoporečno obleko odeti naš svet, kateri trguje s tem in onim, samo da nese njemu dobro in kateri je že zdavnaj napravil kompromis s svojo vestjo, kar pomeni tudi, z našimi narodnimi neprijatelji... In vrh tega, kako je na naši narodni celini vloga tega sveta nevhvaležna in kateri je na prodaj vse: i čast i čin i slava i bodočnost naroda.

Čas je tak, da je krepko treba naglasiti, da poedinec ne znači nič, a da je narodna celina vse in da izven rešitve celine ni rešitve posameznika. S tem osnovnim načelom roko v roki mora iti danes vsak naš človek i žena i mladenič i vsako naše dete, v katerem se pretaka kri naših starih borcev, očetov, dedov in pradedov. In kako naj se drugače ohrani posameznik ako, kakor je rekel osemdesetletni stari Dositej Obradović, »otečestvo milo propadne«?

Dr. Černič Mirko, zdravnik:

Kako sem zorel v dobrovoljca

(Misli o problemu malega naroda)

Ob zatonu prejšnjega in zarij novega stoletja sem hodil v gimnazijo v dolenski metropoli, kamor sem bil prišel iz žametno-mehke, zaslanjane Bele Krajine. Že doma v rojstnem kraju mi ni šlo v glavo: tostran Kolpe je naš človek še nekaj veljal, onstran je bil pa le igrača v rokah uradništva. Na hrvatski strani namreč se je pojavil liki klada sredi pota pri vsaki še tako malenkostni stvari madžarski ali madžaronski činovnik, ki je izvlekel, onemogočil in preprečil vsako rešitev, pa če je bila še tako preprosta, potrebna in nujna. Le kdor je dobro mazal, je dobro vozil.

V Novem mestu nisem sicer naletel niti na Madžare, niti na Madžarone. Namesto njih pa so stali za vsakim oglom Avstrijci in avstrijsko misleči Slovenci. Da, celo nekateri naši književniki, katerih je imelo Novo mesto zmeraj nekaj v svoji sredi, so bili Avstrijci. Prava izjema je bil Janez Trdina, čigar nazore smo kar na veliko črpali iz njegovih spisov, in pa Dra-

gotin Kette, novomeški sedmo- in osmošolec. Menda vsa gimnazija, profesorji in učenci, prav posebno pa mi prvo- in drugošolci smo zrlji z izrednim spoštovanjem nanj, na brkača, ki je bil v naših očeh mož bodočnosti. Ko ga je podrla smrtna kosa, ki je bila namerjena nanj s svojo ostrino med vojaškim službovanjem, je tembolj zakipelo v naših mladih glavah, ogorčenje in odpor proti avstrijskemu sistemu.

Avstrijski sistem nam je bil nerazumljiv in nam je presedal že v šoli sami. Gimnazija je bila utrakvistična, to je, v višjih razredih samo nemška, v nižjih je bil učni jezik sicer slovenski, razen pri grščini, ki je bila od vsega početka nemška; vse drugo je bilo nemško: izpričevala so bila samo nemška, letna poročila istotako, napisi v šoli, štampiljke itd. takisto. In vse to v popolnoma slovenskem kraju, sredi slovenskega ozemlja.

To in tako razglabljanje mi ni dalo miru. Prišel sem pozneje v Ljubljano v zadnja dva

gimnazijska razreda. Tu sem opazoval isto kot v Novem mestu, samo kajpada še v večji meri. Ker dijaki mojih let s podeželja nismo imeli izven dijaških zvez, smo se pač naslanjali predvsem na literaturo in iz nje črpali pobudo in smernice. Aškerc, ki je do tedaj zelo vplival na nas, je umetniško propadal; glavni glasnik vstajajoče moderne, Ivan Cankar, pa je v neizrečeno omamnih melodijah razširjal strup nemoči, češ, vsi smo s klanca doma in jadrano v globel, iz katere se več ne povrnemo.

Moji krvi je bil ta pesimizem odvraten. Nisem namreč mogel razumeti tega zdravo pamet na glavo postavljajočega nauka. Ker nas je malo, ravno radi tega moramo postati močni in se krepiti, išoč zaslonbe med najbližnjimi in najnaravnnejšimi, t. j. med južnimi in severnimi Slovani. V tej moji duhovni žeji me je zajel Tyrš v sokolska krila: v sokolskih idejah sem našel smernico, izhod in cilj!

Gledajoč v sokolske perspektive sem bolj i bolj doumeval prokletstvo malega naroda, ki je bil obsojen, da s svojo svežo krvjo poji ostarele žile sosedov. Kaj naših ljudi je pred mojimi očmi požiral dan na dan Gradec in Dunaj,

Tako je bilo doma in v najbližji soseščini, na slovanskem jugu.

In med severnimi Slovani?

Čehi so se morali boriti za najmanjšo trohico pravic, njihov podmladek jim je tonil v sovražnem objemu, kot i nam naš. Poljska je bila raztrojena, kot da bi bila strela udarila vanjo: na Pruskem obupne izgube, v Avstriji zaslepljena politika poljske zlahte, na Ruskem Poljskem upori, ki so požirali ogromne žrtve na obeh slovanskih frontah.

In »Svjataja Rus«?

V Mandžuriji tepena, doma razrvana, koruptna, a od svojih najboljših sinov le s črnim gnevom v duši ljubljena...

Takšni so bili razgledi mojim očem, ko sem se zavedel svojega slovenstva, ko sem doumel, da je slovenstvo del ogromnega slovanstva.

»Največ sveta otrokom sliši Slave...« Ta lepi, ta slavni Prešernov verz je bil prepeln grenkobe...

In tedaj je planilo kot z neba: aneksija Bosne in Hercegovine; ptujski in za njim ljubljanski septemberski dogodki; Friedjungov proces, kup laže in prevare.

Takrat se je razklalo v naših dušah: mladina je spoznala, da je narod zaslužjen, v sramotnih okovih, njegovi najvidnejši sinovi so le igrača tujih sovražnih sil; živahno prosvetno, gospodarsko in socialno delo, ki se je bilo tiste čase razmahnilo po naših krajih, je grozilo, da bo zgolj utrdilo uslužno moč sužnja. Temeljiti preokret je bil nujen!

Toda odkod? Kdo naj posveti v pravo stran?

»Zato bomo mi kovači kovali,

trdó kovali, tenkó poslušali,

da ne bo med nami nepoznan,

ko pride čas,

ko sine dan,

da vstane, plane kladivar, kladivar silni iz nas...«

Tako modroval pesnik Župančič.

Toda — kje si kladivar, kladivar silni? Pridi, pokaži se,

»mi, kar nas je kovačev, mi bomo vsi kovali, kovali svoja srca, kovali svoj značaj, kako zvené nam duše, bomo poslušali — zakaj? Mordà pod kladivi se nam oglasi kedaj srce, ki v njem bo pravi bron, da pelo bo, vabilo kot zvon, da bomo krog njega se zbrali...?«

V tej neizmerni grozi, v tej brezdanji žeji, je prisijala 1912 prava zarja: Balkanska zveza na zmogovitem pohodu pri stoletnemu sovražniku! Evo ti kladivarja, kladivarja silnega!

Evo ti pravi bron, ki vabi kot zvon, da se krog njega zberemo!

In zbrali smo se slovenski zdravniki dobrovoljci pod okriljem Rdečega križa ter pohiteli na takozvani Balkan, da tam oficijelno proučujemo vojno kirurgijo in zdravstvo sploh, v resnici pa bratje med brate, da jim pomagamo razkleniti jarem in streti s šiška sovraga.

In sovrag je bil stresen, pregažen — mali zaslužjeni in teptani slovanski narodi so ostajali v svobodi in v naših srcih se je budila sladka zavest, da ni nikjer zapisano, da bi morali biti ravno slovanski narodi večno pasivne figure v tujih prstih. Pasivno prokletstvo malih slovanskih narodov na jugu se je začelo spreminjati v aktivno kladivarstvo!

Tako prerojenega me je zatekla svetovna vojna. Še enkrat in še v večji grozi me je za nekaj let zajela zavest pasivnega prokletstva. S kako škodoželjnostjo so mi zvenele na uho poleti 1914 na Dunaju ogabne besede oholih dunajskih motogotcev:

In nemški kancelar Bethmann Hollweg je na začetku svetovne vojne v berlinskem parlamentu na vsa usta razglasil, da se je sedaj začel odločilni boj med slovanstvom in germanstvom.

In v tem odločilnem boju med germanstvom in slovanstvom je prokletstvo malega naroda, avstrijske Slovence in vse nekdanje avstrijske Slovane uvrstilo v germansko fronto!

Konec svetovne vojne je končal to strašno noč: Slovenci smo se s Hrvati in Srbi zedinili v Jugoslaviji; Čehi so se osvobodili; Poljska se je združila in tudi Rusija je razpršila srednjeveški mrak.

Ali bomo Slovani znali izrabiti ta ugodna

Kaj terja čas od nas?

V dobi, se moramo že sedaj čim bolj pripraviti proti vsem morebitnostim. Naj se izognem vsem abstraktnim visokodonečim besedam o jekleni volji, požrtvovalnosti, ideji, zmagi večnosti itd., ampak pogledajmo resnici iz oči v oči in se skušajmo čim bolj prilagoditi položaju.

Prva naloga naše vlade je, da nas zavaruje pred uničenjem. Tej nalogi moramo postaviti na razpolago tudi mi vse svoje moči. Ne širimo malodušja, pesimizma, ne govorimo okoli o naši majhnosti (ki je v resnici ni), ne podcenjujmo sebe. Nasprotno, ob vsaki priliki poučarjajmo moč svoje narodne države, njen ugled, njen vpliv in zveze z drugimi silami. Razložimo bojazljivcem našo udarnost v defenzivi in v ofenzivi, pokažimo mu bogastva naše zemlje, predočimo mu visoko moralno moč preprostega ljudstva. Razjasnimo mu naš obstoj in strahotne borbe za ta obstoj, dajmo mu duhati kri hajdukov in uskokov, upornikov in graničarjev, vladarjev in podložnikov — kri, ki se je prelila za svobodo. To je prva naloga, ki jo danes od nas terja čas.

Odzovimo se takoj, brez odlašanja in brez pridržkov vsakemu klicu vojaških in civilnih

Voljašem — Sokolom!

Mogoče nikdar nismo Sokoli s tako pazljivostjo se začeli ponovno poglobljati v razne misli našega ustanovitelja Tyrša. Kako mogočno in ukazujoče nam danes zvene njegove besede, iz katerih nam je dal program vsega našega notranjega in zunanega delovanja. Tyrš nam pravi: Mi smo poklicani predvsem, da ohranimo svoj narod v oni zdravi, vsestranski telesni, duševni in npravstveni moči, tako da ni nobene izprijenosti in nobenega nazadnjaštva. Zaradi tega bomo mi mladi Sokoli v teh dneh izvrševali svojo sokolsko in narodno dolžnost s tem, da bomo tekom vsega prostega časa posvetili se popolnoma vzgajanju naroda v tem smislu. Sedaj je treba nekoliko mogoče popustiti v onem delu, katerega smo nazivali »tehnično delo« v ožjem smislu besede. Treba je, zajeti in slediti ukazu, ki ga nam narekuje čas. V svojih lastnih vrstah bomo v smislu »sokolske pripravljenosti« vadili članstvo predvsem v oni smeri, da se nam ne bo treba bati nikakih »presenečenj«. Danes naj velja vsem Sokolom za geslo Tyršev stavek: »V roko vsako puška — železna, vojaška disciplina«. Drugi del svojega delovanja bomo posvetili duhovni oborožitvi, ne samo pripadnikov Sokolstva, temveč celokupnega jugoslovenskega naroda. Tu ne bomo gledali na nobeno politično, versko ali svetovnonazorsko pripadnost, temveč bomo oplajali s svojo sokolsko, nacionalno zavestjo slehernega v naši okolici. **Mi moramo — kot za čudo — spremeniti našo domovino v neizmerno trdnjavo volje do borbenosti in neuklonljivega duha, ki bo stala in obstala sredi vseh viharjev.**

Zato Voljaši, ko vam bo sedaj dan prosti čas, ne porabite ga za oddih v brezdelju, temveč pojdite rajši na delo, ki vam ne bo utru-

zgodovinska dejstva? Ali bomo mar po lastni nemoči in nezmožnosti padli nazaj v temo prokletstva, nazaj pod tuji jarem? Bomo li znali v sebi streti razdirajoče in slabeče nas sile ter gojiti in razviti zedinjajoče, krepeče in ustvarjajoče? **Iz prokletstva malega naroda preiti v mogočnost in veličanstvo zedinjenega?**

Dobrovoljci, kovači, kladivarji: naša zarja še ni zašla, še je treba kovati in poslušati!...

(Iz knjige »Dobrovoljci, kladivarji Jugoslavije«)

oblasti. Mislimo si, da je od nas odvisen obstoj države, pa bomo prav gotovo do zadnje pičice izpolnili stavljeno nalogo.

Bodimo mirni, ne razburjajmo se za prazen nič,

Ne izrivajmo nikogar, vendar bodimo odločni in brezkompromisni. Hladno in stvarno odgovorimo na tuja izzivanja, zaprimo široko-ustnežem usta z zgledom, z besedo in tudi z dejanjem.

Vestno izpolnjujmo vse, kar terja od nas naš poklic, pa če smo delavci ali dijaki ali kmetje. Ne dajmo se siliti »svoje dolžnosti izvršujemo radovoljno in brez obotavljanja.

Ne prepirajmo se med seboj, ne dražimo drug drugega vsled različnih prepričanj, čas je resen, pozabimo na trenja, ki so med nami in ne mislimo na drugo, kot na domovino in na svobodo.

Če bomo v taki pripravljenosti pričakali bodoče usodepolne dneve, se nam ne bo treba bati niti združenega napada najmočnejših sovražnikov — z vero v svojo moč, v pravico in v svobodo bomo zmagali. Tako nam Bog pomaga!

Peč

jalo duha — le dajalo zavest, da ste pravi sinovi Jugoslavije.

Z mladostno vztrajnostjo in žilavostjo prebijte čas letošnjih počitnic v takšnem delu. Domovina in narod pa bosta ponosna na vas. Bodočnost pa vam bo dala priznanje.

Morda še ne veste...

... da, bo v Risnu v južni Dalmaciji od 2. julija do 2. avgusta srednješolski sportski tabor, na katerega bo sprejetih 60 sportnikov, učencev višjih razredov...

... da gradi v Zagrebu S. K. Maraton olimpijski plavalni stadion, katerega bazen meri 50 × 20 m in ima podvodno razsvetljava za nočne tekme...

... da se je waterpolo tekma med visokošolci Italije in Madžarske, igrana v Genovi končala z rezultatom 4:4...

... da so doseženi pred nekaj dnevi v zimskem kopaljšču S. K. Ilirije pri treningu odlični časi. Mladi Brozovič je plaval na 100 m prsno 1:21.8 Herzog na 100 m prosto 1:01.6...

... da so bili zagrebški plavači 12. maja na treningu v Rimskih Toplicah...

... da je predveden četverboj plavačev Italije, Nemčije, Madžarske in Jugoslavije v Genovi...

... da...

Voljaši, širite svoj list!

Štefan Podgrajski:

Zgodba o hrepenenju in velikem dejanju

Zadnjič sem šel kar tako po mestu. Dva jetnika v sivih, platnenih oblekah sta vlekla po ulici poln, natovorjen voz in paznik je šel poleg njiju. Ne desno, ne levo nista pogledala, zrla sta v tla in na ustnih jima je ležala kletev, v srcu krik razočaranja.

Tedaj sem se spomnil na zgodbo o hrepenenju in velikem dejanju, ki mi jo je pravil nekoč star in že ves zgrbljen ječar.

V celici sta se nemirno premetavala na trdih ležiščih kaznjenca Sandi in Vasko. Sandi se je nenadoma prebudil iz težkih sanj in se ni mogel takoj osvestiti. Spočetka je začutil močan naval krvi v sencih, pozneje pa na čelu in med lasmi težke kaplje znoj. Oči je zastoj zadiral v temo, ničesar ni mogel razločiti, le nekaki srebrnkasto rumeni kolobarji so plesali pred njim, se za hip oddaljili, pa se zopet približali. Pozneje se je nekoliko zavedel in zdelo se mu je, da ga je prebudil silen krik, krik človeka, ki je razočaran zbesnel. Skušal je zbrati, in to ne z majhnim trudom, raztresene slike, ki so bile divjale mimo njega v snu. Sedaj je bil že popolnoma pri zavesti, le še določene podobe svojega iskanja ni imel pred seboj. Takole, prav počasi so se mu odvile tiste sanje... Stopal je bil preko pustinje, ne, ta je kmalu izginila. Stopal je po temačnem gozdu, kar je zapazil med drevjem starca s prižgano svečo v rokah. Zgrbljen je bil, droban in brada mu je segala preko kolen. Obleke ni bilo opaziti na njem, kajti raztrgalo mu jo je trnje in drevje. Brezbarvne, vodene oči so iz vdrtih votlin z nekimi čudnimi žarom begale sem in tja. Nežen plamen sveče je zakrival z desnico, da mu ga ne bi upihnil piš. Neprestano je stikal med trnjem, v izdolbena debela je pogledaval, v temne votline lisic in jazbecev, za vsako drevo, v vsak kotiček med temnim lesom je posvetil. Brskal in iskal je nekaj s trepetom na telesu in strastjo v očeh. In tako zelo se mu je mu-

dilo — tako zelo. »Kdo si in kaj delaš?« ga je vprašal Sandi, ko je prišel bliže.

»Kako? Ti me ne poznaš?« se je začudil starec in ga bežno, skoro preplašeno pogledal, ne da bi le za hip prenehal stikati po vsaki špranji posebej.

»Kako bi te poznal? Stoletja gledajo s tebe, jaz pa sem mlad. In kaj tako nervozno prevračaš vsak kamenček posebej, zakaj si pališ nad plamenom roko?«

»Čudno, da me ne poznaš. Saj v tvoji službi sem tudi že bil... Sedaj pač nisem več, ni moja krivda.«

»Ti, v moji službi?« se je začudil Sandi.

»Ne, nikdar ne bi tega dopustil.«

»He-he-he!« se je pretrgano zarežal starec. »Veš, še celo otroku, ki sili k materinim prsim, služim, pa še prav vsakemu. No, in enkrat tudi odslužim, pri tebi sem že.«

»Kdo si?« se je razburil Sandi.

Za hip je starec prenehal z neumornim delo min ga prišiljeno pogledal, da je Sandija čudno spreletelo.

»Prej sem bil rojen kot sonce in luna, kot zvezde in nebo, prej, kot je bila rojena zemlja in človek na njej, ki mu služim. He-he, rodim sem se poleg Boga samega. Brez mene ne bi bilo tebe, niti ničesar drugega, le duh božji bi plaval od vekomaj do vekomaj v brezbrežju.«

»Kdo si?« se je zgrozil Sandi vnovič. »Tvoje besede so bogokletne.«

»Niso, niso...« Čez čas je povzel: »Ali veš morda, zakaj si na svetu, to se pravi, ali veš, zakaj je vsak, prav vsak človek na svetu? Zakaj se rodi, živi in umrje?«

»Joj, starec, povej mi! Še nihče, niti največji modrijani niso tega vprašanja rešili tako, da bi bili z njim zadovoljni vsi.«

»He-he, tako je! Le zato je človek na svetu, zato se rodi, živi in umrje, da... da...«

»Kaj, da... Govori, starec!«

Prav tiho in trepetaje je bradač dihnul na biede ustne: »Zato, da... hrepeni — hrepeni

od te strani do one, od one naprej — do druge.«

»In po čem hrepeni? Daj, reci mi še to!«

»Hrepeni po nečem nedoločnem, nejasnem. Po velikem dejanju hrepeni.«

»Oj, starec, odkril si mi gorje!« je kriknil Sandi.

»Da, da, spominjam se, ko sem še kot otrok mnogokrat sanjaril, da, dejal sem v tistih nedolžnih sanjah: Vsak človek je ustvarjen za veliko dejanje, ki je v življenju samem in rodi se, živi in umrje, da hrepeni po njem.«

»Tako je. Življenje samo — je hrepenenje.«

»Častiti starec, toda poznam te še ne.«

»Še me ne poznaš in mi ne veruješ onih bogokletnih besed, kakor praviš? Jaz sem... hrepenenje. Ko sem se rodil, sem služil najprej Bogu. Stopil sem predenj in on je s silnim glasom zaječal: Hrepenim po velikem dejanju! Poišči mi ga! Glej, in jaz sem našel tisto veliko dejanje. Bilo je le ena sama kratka beseda, beseda: Bodi! ki sem jo položil v usta Gospodova. Bodi! — je rekel in bilo je. Ko je Oče ustvaril človeka, je dejal: Meni naj bo podoben! In moral sem stopiti pred človeka. Hrepenim po velikem dejanju. Poišči mi ga! mi je rekel ta in s tem dokazal svojo podobnost Očetu. Poglej me sedaj! Milijoni let so v meni. Hrepenenje milijard sem in iščem na milijone in milijone velikih dejanj. Ko najdem enega od njih, ga podarim tistemu, ki mi je najbližji, in diha iz njegovih ust že gasi moj plamen. Paziti moram, da mi prej ne ugasi luči, preden mu najdem veliko dejanje, kajti umrl bi ta brez njega, to pa se ne sme zgoditi. Umrli bi potem tudi jaz, kot nepotreben, in človek ne bi imel cilja svojega življenja.«

Ves prepaden je stal Sandi: »Kaj si meni že našel veliko dejanje?«

»Sem, he-he-he!«

»Toda,« je zajokal Sandi, »jaz se ne spominjam ničesar velikega.«

»O, da, zakaj pa si zaprt med temne, vlažne stene? Tvoje veliko dejanje je bilo ubijanje.« Sandi je onemel. »Ubijanje!« je tiho znil.

Tedaj je starec zaječal: »Joj, zagovoril si me in sveča mi je skoro dogorela.«

MIHAIL ZOŠČENKO

Neverni Tomaž

Tomaž Krjukov tri leta ni dobil od svojega sina nobenega pisma, kar iznenada pa, glejte, se pojavi na pragu njegove hiše poštar in izroči Tomažu Vasiljeviču obvestilo o nakazilu pet rubljev v zlatu iz prestolne Moskve od njegovega pravega rodnega sina.

»Glej, no, glej,« si je mislil Tomaž, ko je zvedavo ogledoval prejeto poštno obvestilo. »Kak drug sin bi odrinil tri rublje, pa nič več. Tu pa, glejte, kar skupaj pet rubljev, da lahko enega ali dva še zapiješ.«

Tomaž Krjukov se je okopal v parni kopeli, si nataknil svežo čisto krajco, izpil pol steklenice žganja, napregel konje ter zdrdral na daljno pošto.

Vas je bila že za njim. Preko prostranih polj ga vodi cesta. Bil je neizmerno židane volje. Še sonce se smehlja in blišči, drobna travica igrivo mahlja v vetriču. Telo mu ščegečejo krasni mravljinčci kakor uspavalna pesem — žganje začenja svojo igro.

Prispel je do gozda, nehal peti in se zatopil v razmišljanje.

»Glej, glej, kaj se je primerilo, kako čudno naključje. Celih pet rubljev! Kaj vse se na svetu ne zgodi, moj bog! Ni carjev več in nič temu podobnega, kakor da so sedaj mužiki na oblasti. Kar pet rubljev naenkrat ti pride! Moj sinko, ni izključeno, je najbrž pri državnem krmilu, čeprav je mužik. Očetu svojemu pa odvaža de-

nar. Kaj vse se na svetu ne primeri! Mogoče pa je tudi, da ljudje samo lažejo. Nemara mi služi sin kje med natakariji v kakšni gostilni. Oj, ljudje znajo opravljati in lagati.«

Ko je Tomaž prišel na pošto, je stopil k blagajniškemu okencu in pokazal obvestilo, ki ga je potegnil izpod kape.«

»Po denar sem prišel,« je dejal Tomaž, »baje mi ga je poslal sin iz mesta Moskve.«

Blagajnik s prevezanim očesom se je zganil v svojem naslonjaču in porinil na mizico pred moža rdečkast papirček.

»Tako,« je rekel Tomaž, »kaj pa pisma mi sin ni poslal nobenega?«

Blagajnik ni odgovoril ničesar ter šel od okenca.

»Torej mi ni nič pisal,« je tožno menil Tomaž, »nemara mi bo pisal kasneje. Pa naj bo kasneje. Lahko mi je počakati na pisanje, samo da je denar tu.«

Tomaž je vzel denar, se začuden ozrl naokrog in nenadno udaril s pestjo po mizici.

»Ej očka,« je zavpil Tomaž, »kak denar si mi dal, poglej!«

»Kak denar!« je osorno vprašal blagajnik, »nov denar.«

»Nov?« je ponovno vprašal Tomaž, »kaj pa, če je ponarejen? Mar misliš, da je malce okajenemu človeku mogoče vse podtakniti? Kje so prava znamenja?«

Tomaž je pogledal proti svetlobi, pretipal denar z rokami in ga še enkrat pregledal.

»No?« je vprašal in strmel Tomaž. »Kaj pa je neki tam? Ali je res upodobljen... Ali ni to

mužik? Da, mužik, zares mužik. No? To pomeni, da ljudje ne čenčajo in ne lažejo. Torej je le mužik upodobljen na denarju. Potemtakem torej res ne lažejo? Nemara je mužik resnično na oblasti?«

Tomaž je še enkrat stopil k okencu.

»Dedek moj,« je dejal vztrajno Tomaž, »vprašam te, čegava je ta podoba. Ne zameri mi moje radovednosti...«

»Glej, da mi izgineš!« je zavpil blagajnik. »Denar si dobil, pa pojdi svojo pot. Kje je upodobljen?«

»Ali ni na denarju?«

Blagajnik je zabodel svoje edino oko v mužika in siknil med krohotom:

»Saj res, ti sam si na njen upodobljen, vaše veličanstvo, seveda namesto carja. Mužik je tu upodobljen, mužik, ali ne razumeš?«

»No?« je plašno zamomljal Tomaž. »Mužik? Kako pa to, da jaz o tem ničesar ne vem in ne znam. Pa orjem zemljo, kakor se temu pravi. Kako je vendar to? Vsi pri nas so sami kmetje, vsi orjejo, pa o tem nič ne vedo.«

Blagajniku je zarežal smeh na licih.

»Pri moji duši,« je dejal Tomaž, »vsi porivajo ralo. Da, prav zares, to ti potrdijo ljudje, ki jim pravijo sedaj kmetijski delavci. In kmetijski stan je sedaj spoštovan. Kako pa je to v resnici, ali je resnično ali pa samo abotna laž ljudi, kdo bi to vedel. Če pa so na denarjih, kot pravijo, podobe, potem... Vrag vedi, ali vendarle ne lažejo...«

»Pojdi že, pojdi,« je na vse to rekel blagajnik, »pojdi, izgini, ne drži se me kakor klop!«

Kadeči vosek se mu je razlil med prsti, od nekje pa je še zavel dih, kakor gre mrtvecu iz ust, da je zatrepetal plamenček.

Sandi se je začudil, med njiju je stopil mladenič, ki se mu je zdel znan, in vprašal starca: »Si našel?«

»Ne gasi mi luči,« je jeknil oni in skrnil plamenček, ki je umiral v poslednjih solzah voščence, na prsa. Z bolečimi vzdihji je preobrnil bližnji kamen in obraz mu je zasijal. Sandi ni mogel takoj razločiti, kaj leži pod kamnom, le slutil je, da mora biti nekaj strašnega. Starec se je sklonil po tisto stvar in jo ponudil onemu mladeniču z nasmehom:

»Našel sem tvoje veliko dejanje!«

Mladenič je kriknil tako strašno, da se je Sandi zbudil. Bežno je še videl, da je plamenček utonil v raztopljenem vosku in da je bilo tisto strašno, rezilo, mrzlo, jekleno rezilo, z njim si je zarezal mladenič v vrat. Sandiju so zaplesali rdeči kolobarji krvi, peneči se v mehurje, pred očmi in med njimi je zagledal izginjajoči obraz starca, ki je zopet držal v rokah novo svečo in iskal — iskal.

»Čudne sanje, zares čudne!« si je mislil Sandi in poslušnil. Zdelo se mu je, da še vedno odmeva grozni krik med stenami in tiho si je ponovil: »Vsakdo je rojen za veliko dejanje. In po njem ti ostane le še bolešno razočaranje.« Sandiju je šlo na jok, spominjal se je natančno, kako je sanjal še kot otrok o tistem velikem dejanju, kako je hrepenel — in prišlo je. Bilo je umor — tisto veliko, neznano dejanje in... in... Solze so mu pritekale na obraz.

»Da, to je bilo moje veliko dejanje. Ko bi bil ob urah hrepenenja vsaj vedel, po čem hrepenim... Kdo neki pa si bil ti mladenič, ki si našel svoje veliko dejanje v tem, da si dvignil roko nad svoje lastno življenje?«

Na sosedni postelji je v drgetu nekaj zahlipalo in zajechalo. Sandi je stegnil roko tja in kriknil z glasom ko žival. Začutil je vročo tekočino na prsih. Zapah je zacvilil in s svetilko v roki je vstopil ječar. Preplašen je zrl Sandi v Vaska, ki je na sosedni postelji ležal s prerezanim vratom. Veliko dejanje je šlo mimo.

»Tako, tako,« je odvrnil Tomaž, »samo da poberem denar. S podobo, da... Toda jaz, moj dragi, ne pozabi, teh carjev niti prej nisem nosil pregloboko v srcu. Pri moji veri, da je res tako!«

Tomaž se je ves ogorčen še enkrat ozrl na dolgočasnega blagajnika ter odšel.

Odvezal je naš Tomaž konje, se vrgel v voz, še enkrat pregledal denar in pognal.

»Povej, prosim,« je razmišljal Tomaž, se smejal in rogal in bil po kolenih — »podobe se le rišejo. Ali pa lažejo? Ali sploh gre navadnemu mužiku iz ila in prsti carska čast?«

Tomaž Krjukov je pognal svoje konje, sredi gozda pa je nepričakovano obrnil nazaj in se usmeril v mesto.

Obstal je pri kolodvoru. Konje je privezal k stebri, si prižgal svojo bahavo pipico in počasnih korakov šel k železniškemu nasipu.

Tu so s svojih težkih vozov muški razkladali žito. Vzdihajoč in sklanjajoč se so si muški naprtali na svoje grbe vreče in njih tvorili k vagonom. Tomaž je obstal in gledal.

»Nosil skladneje, ne opotekaj se,« je zavpil Tomaž. »Ne trosi za seboj zrn...«

Mali Gruzin je ves zmeden pogledal Tomaža in šel urno dalje, da je za njim žito kar curljalo.

Tomaž pa je v notranjosti zgradbe kupil za dve kopejki semen in hotel sestri na klop. Bila pa je že zavzeta. Neki človek z mehkim pokrivalom je spal na klopi, za vzglavje pa je imel vrečo.

Tomaž je prisedel zraven med okno, a ne za

Koljo S.:

Ploskajo . . .

Da, ploskajo! Vsemu vragu ploskajo, če je vredno ali ni, samo da ploskajo. Včeraj so meni ploskali, danes se mi smejejo, jutri se bodo tebi smejali. Le ploskajo; ploskajo tako radi, da me že ušesa bole.

Zadnjič sem bil v gledališču. Visoko gori nekje ob strani sem sedel. Zanimala me je bolj publika kot pa igralci. Tri stare device so bile z menoj v isti loži. Nisem jih poznal, najbrž so bile bogvekd. Torej, bogvekd.

Prva sploh ni prenehala ploskati. Oči so ji žarele kot kerubu, globoko se je sklanjala čez ograjo, da sem si mislil: Padla bo. Pri tem pa je besno in divje tolkla z rokami, butala z nogami, ropotala s stolom in tudi rjovela od časa do časa. Stavim ne vem kaj, da je poslednja odšla iz gledališča, da je ploskala še za storu in biljeterju, saj ima zlat trak okrog kape.

Druga je bila nekoliko zmernejša. Ploskala je tako, da je dlani malo upognila in da je bobnelo kot na zapadu. Kar mislite si!

In tretja? O, tretja je bila pa gotovo »izobražena«. Tretja se je samo dotikala svojih dlani in še to samo vsak kvatre enkrat. Tako nalahko je udarjala, da je vobče nisem čul, čeprav mi je bila najbližja.

»Mici, kaj ti ni všeč, ko nič ne ploskaš? je pobarala prva svojo prijateljico.

»Ali ne veš, Pepi, da moraš čim tiše ploskati? Kolikor tiše, toliko elegantnejše.«

»Pojdi, pojdi, Mici, moj brat je „kontrafer“, pa še bolj zbija kot jaz, kadar mu kaj ugaja,« se je odrezala druga. S »kontraferjem« pa nisem vedel, kaj je hotela reči, šele drugega dne mi je prijatelj Boris razložil, da je to fotograf.

»Le tiho bodi, Tonči, jaz sem zadnjič videla služkinjo gospe doktorjeve, kako je neslišno ploskala. Rekla je, da »ta boljši tako delajo.«

Kmalu se je vnel pravi prepir, kaj se spodobiti in kaj ne, jaz pa sem jo rajši odkuril in sem se vrnil šele med dejanjem.

Drugi odmor sem opazoval širšo publiko. De-

dolgo, pristopil k spečemu in glasno zavpil:

»Ti kapa, glej, da mi zležeš s klopi. Jaz moram sest.«

Človek s tistim pokrivalom je odprl oči, topo pogledal Tomaža in sedel. Zehal je in pljuval naokrog ter si začel zvijati cigareto.

Tomaž je brez nadaljnega prisedel, odprl vrečko in začel z največjim užitek žvečiti zrna, lupine pa je pljuval na tla.

»Ne lažejo, res ne lažejo,« si je mislil Tomaž. »Spoštovanje do našega stanu je vendar opazno. Pozorni so do mušikov. Čeprav so kaj izpili. Vragovi so splašeni. Glej, glej, kako se je vse obrnilo, neopaženo slučajno primerilo... Je vendar res, da ne lažejo —«

Tomaž se je dvignil s klopi in ves zadovoljen šel gor in dol po dvorani. Nato se je podal k blagajni in se zopet zagledal v okence.

»Kam?« je vprašal blagajnik.

»Zakaj, kam?« se je začudil Tomaž.

»Za katero smer hočete vozni listek?«

»Oh, nikamor, nikamor,« je odvrnil Tomaž, medtem ko se je oziral po prostorih blagajne. »Ali smem pregledati vaš prostor tudi znotraj? Ali ga ne smem?«

»Torej nikamor,« je osorno dejal blagajnik, »prišel si sem samo zijala past.«

»Kaka zijala?« je užaljen odvrnil Tomaž. »Komu ti tako govoriš?«

»Oj, ti pijani gobec!« se je razjezil blagajnik. »Kako venomer buli v okence... Prokleti hudič sivi...«

Tomaž se je sklonil k okencu in nenadoma

beli gospod onkraj se je bolj trepljal po trebušku, kot pa ploskal. Njegova žena si je z lornjonom božala prste, tam doli si je nekdo tolkel po kolenih, moji dve sosedi sta divjali kot na sodni dan, v sosedni loži je fantek ropotal s stolom... Le opazujte prihodnjič, boste videli.

Človek še pomisli ne na ploskanje, človek ploska, pa mu pade čudna misel v glavo, da bi opazoval ploskače. Res, čudno.

In obrazi? Velika dama z lisico okrog vratu, z vijolicami v obleki, s kalnomodrimi očmi in kot mladostnega liceca se je šobila kot sedemnajstletna gimnazijka, imela pa jih je gotovo že svojih enainštirideset in pol.

Sedemnajstletne gimnazijke so žarele od navdušenja, vpile živijo in ne vem kaj še vse, metale lepemu junaku na odru poljubčke (samo nekatere seveda). Zlasti ena se je odlikovala, širila je roke in ekstatično strmela v zrak. »Umetnica je!« sem pobožno mislil, pa sem svoje mnenje takoj izprevergel, ko sem jo spoznal.

Parter, pisani parter, kjer je mrgolelo uradnikov, gospic in pisanih barv, je bil kaj različnega temperamenta. Državni uradniki so že ploskali, seveda, saj so navajeni, vendar kaj posebnega ni bilo. Gospice so ploskale z roki, kot bi žabice regale, prve tri vrste so pa dostojanstveno migale kot v taktu: »Poka, poka, poka, pok...« Na kraju v tretji vrsti je sedel gledališki igralec, ki je navadno igral to vlogo, in se kislo smehljal ter prisiljeno udarjal dlan ob dlan. Najbrž je konkurent odnesel večji aplavz kot on, pa mu ni bilo to prav zelo všeč.

V drugi ali prvi vrsti nekje je sedela pisana punčka. Rekli boste, da se je držala takta prvih vrst, pa se ga ni: »Čok, čok, čok, čika, ček...« kar vseprek je tolkla. Bila je videti skrajno navdušena. Prav, prav, pisana punčka! Dama poleg nje pa se je strogo držala obligatnega takta: »Poka, poka, poka, pok...«, čeprav sem videl, da ji ne gre nič kaj od srca in da bi rada pošteno zaorala, kot moji dve ljubki sosedi tu gori.

Oh, moji dve ljubki sosedi!

pljunil skozenj v blagajnika. In urnih krač pohitel k izhodu.

Tomaža so zgrabili, ko je ravno odvezoval konje. Izvijal se je, bil okrog sebe, vpil, skušal celo stražnika ugrizniti v roko, toda vse ni nič pomagalo, vlekli so ga k dežurnemu uradniku, ne oziraje se na njegove rešilne poskuse in prošnje.

Ko se je polagoma pomiril, je Tomaž momljal neke nerazumljive besede v pojasnilo, mahal z rokami, vlačil denar iz žepov in pozival uradnika, naj se vendar ozre nanj, na denar.

Toda Tomaža niso mnogo poslušali. Uradnik je neprestano namakal pero in pisal zapisnik o blagajnikovem doživetju in njega motenju pri izpolnjevanju njegove uradne dolžnosti. In še o tem, kako je Tomaž v čakalnici zobal zrnje in pljuval na tla.

Človek z mehkim pokrivalom je prosil, naj se doda v zapisnik, kako ga je Tomaž z batina mi spravil z njegovega mesta in sedel menda na neko vrečo, toda uradnik je smatral to za malenkost in tega ni upošteval.

Ko se je Tomaž popolnoma iztreznil, je zapisnik podkrižal in poln vzdihov zapustil nesrečni prostor.

Odvezal je konje, sedel v vozilo, potegnil izpod kape svoje denarce in jih pregledoval. Nato je zamahnil z roko in siknil:

»Lažejo, hudiči!«, potem pa pognal konje proti domu.

A. I. Milanov:

Nočni lov.

Nocoj je končno umrl že davno mrtvi človek; umrl pa je tudi nekdo, ki je bil vse do zore živ.

Mesec je zašel precej pred polnočjo. Čim je ugasnila njegova luč, smo mi prižgali svojo, ki je belo žarela v ribiški svetilki.

Jovo in Ante sta stopila na kljun čolna, vsak na eno stran. Dane je prijel za vesla, jaz pa sem sedel h krmilu.

Odrinili smo od brega. Dane je počasi veslal. Naravnal sem čoln k obali. Svetloba na kljunu je preganjala temo in prikazovala pod njo gravo morskno dno v kristalno čisti vodi. Počasi, korak za korakom, je šla členovita obala mimo nas. To obalo sem že tisočkrat gledal v sončni in mesečni svetlobi, od blizu in od daleč. Poznal sem vsak kamen, vsako škrbino in vsako jamo. V svetlobi ribiške svetilke pa se mi je zdela popolnoma nova. Zdelo se mi je, da sveti iz svetilke bengalski ogenj, v katerem se je kazala obala v čaru ravnokar odkrite nove lepote. Prisegel bi, da še nikdar nisem videl tako mnogih potankosti na moji stari obali. Čim dlje smo pluli, bolj sem bil iznenaden. Ribiči pa so molčali. Najbrž so videli v tej svetlobi samo prazno morskno dno.

Nihče ni izpregovoril besedice. Nenadoma pa smo začuli v bregu hrzanje.

»Kaj je to?«

»Moja mula.«

»Zakaj hrza?«

»Zaradi mene.«

»Ne razumem... Še spregovoril nisi, pa kako bi ona...«

Ante se je čudil, da se čudim tako enostavni stvari, kot je ta, da mula čuti bližino svojega gospodarja in se mu s hrzanjem dobrika. Gori v borovem gozdiču se je paslo njegovo živinče. Često jo je namreč vodil tja, da se je napasla. Najbrž ga je videla v svetlobi svetilke in sedaj od veselja hrza.

»Videla ga je in sedaj se mu je odzvala,« mi je razložil Jovo. Tudi on je razumel. Kadar je svetloba oplazila kak rtič, je mula znova zahrzala, ko pa smo počasi veslali pod njo, kar ni hotela prenehati. Zdelo se mi je, da je postala nemirna in da je nekaj hotela.

»Kaj pa hoče?«

»Da ji odgovorim.«

Ante jo je poklical po imenu. Odgovorila mu je glasneje.

»Ali bo sedaj mirna?«

»Se bo že umirila,« je odgovoril Ante.

»Vrag ti škode odnio!« je krepko udaril Jovo po mojem začudenju. Jovo začne navadno nalahko, nato stopnjuje z »lovom do janjeta Isusova« in končno z »Andrijem, bratom Isusovom«. Vsi otočani poznajo to njegovo kletvico. Veselo jo poslušajo in z veseljem ga zaradi tega kličejo za Andreja, brata Isusovega.

»Počasi, počasi! Dalj od obale!« je nenadno ukazal Andrija, brat Isusov.

»Vraga, je že šla... sicer samo mala, niti grižljaja ni bilo na njej,« se je oglasil Jovo in krepko pljunil v morje za uteklo ribo.

»Glejte, tukaj ob tem kamnu,« kaže Jovo, Andrej brat Isusov, »tale kamen v morju... tu je neke noči pokojni Čato Jerko sunil z ostjo in izvlekel brancina, velikega kot otroka v povojju. Uf, bratci, to je bil kos za bogove!«

Jovo se je obliznil. kot da ima kos slastne ribe še v ustih.

»Počasi!« ukazuje Ante in izvleče z ostmi cipla.

Jovo se pokriža, Ante tudi. Očitno je vsak zase nekaj molil, kaj, ne vem. Prva zabodena riba je padla v čoln. Premetavala se je in se borila s smrtjo.

»Trza, kliče drugo, večjo,« je razložil Dane.

»Poglejte sem! Neke noči prav do tega kraja nismo videli ribe. Neprenehoma je drobno deževalo. Mokri smo bili, toda kaj smo hoteli... Pokojni Čato je klel... Vedno je klel, kadar ni dobil ribe pod svetilko... Ali je pa molčal in si grizel ustnice. S prstom si je obrisal od dežja mokri obraz. Ravno na tem mestu je vzkliknil: »Hej, fantje!« in potegnil z ostmi iz vode brancina, debelejšega kot deblo. To vam je bil ribič, nikoli ni zaman zavihtel osti. Mnogo je bilo včasih rib in malo ribičev. Danes je pa že vsaka pokveka ribič. Nekateri že kaj ubijejo, večina jih pa ribe samo bega. On, Čato, ni mogel videti slabih udarcev ali slabega ribiča. Nekoč, prav tu pred nami, priplava iz kanala velik brancin. Zamahnem, osti zdrsnejo ob repu, riba pa tja, odkoder je prišla. Stari bi me bil kmalu z ostmi prebodel. Mislil sem, da je z menoj končano. Da, da, bil je strašen človek, ali dober ribič.«

Svetloba je obsijala obalo. Beli pesek sije in se iskri v žarkih kot zdrobljeno steklo. Sredi peska zagledam nekaj črnega. Premika se in prihaja k morju. Vedno bliže je, vedno bliže ob morju, večje postaja, ne vem pa, kaj je. Čisto blizu nas se obrne in gre vzporedno z nami.

»Kaj je tisto?« vprašam in pokažem na obalo.

»Vraga, mačka...« mahne z roko Jovo, Isusov brat Andrija, in pljune v morje. Ante se skloni in ji vrže majhno ribo. Mačka se pohlepno vrže nanjo.

»Se bi ji bilo treba dati, prinaša srečo,« mi razlaga Dane.

»Pokojni Čato bi ji vrgel cipla, če bi bil z nami. Če bi videl mačko na bregu, bi izbral zanjo najboljšo ribo.«

»Čigava je?«

»Vrag vedi. Če zagleda svetlobo, gre na obalo. Sedaj bi šla za nami tudi kilometre daleč. Včasih jih je bilo tudi po deset v eni noči. Sedaj so zelo redke, vendar včasih še pride katera doli. Stari Čato je raje videl na obali mačko kot svojega pokojnega očeta.«

Jovo je vesel. Tudi on ji je vrgel ribico. Zavili smo okoli rtiča. Na drugo stran pa je prišla pred nami. Čoln je moral obkrožiti neke skale in čeri, pa nas je prehitela. Ribiči se niso več brigali zanjo, čeprav sem jih opozoril.

»Včasih gre za čolnom tudi več kilometrov,« je mirno pripomnil Dane. Svetloba je preganjala temo in razsvetljevala obalo ter morskno dno. Čoln je tiho drčal po vodi. Jovo in Ante sta poveljevala in metala ribo za ribo v čoln. Niso bile velike, niti majhne — običajen lov.

»Tukaj je pokojni Čato ubil lubina,« je dejal Jovo, Andrija brat Isusov. Svetloba je počasi drsela ob obali, za njo osti, čoln in mi v njem. Mirno se je sukal breg mimo nas. Riba za ribo je padala v čoln. Nekateri so se premetavale na dnu.

»Kličejo večje,« je tolmačil Dane.

»To ti je dobra riba! Pokojni Čato ni nikoli prišel od tod brez lepega kosa. Sedaj pa počasi, Dane! Saj nisi na tekmi!« Jovo, Andrija brat Isusov, je pazljivo gledal kristalno čisto vodo. Oči so mu žarele. Napet kot struna se je pripravljval na udarec.

»Ali nisem rekel?« je vzkliknil nenadoma in sunil z ostmi.

Jovo, Andrija brat Isusov, je izvlekel na osteh veliko škarpeno. Skoro čisto črna je, zjutraj pa bo rdeča.

»Vozi!« je ukazal Jovo, kot da ni bilo nič. Najbrž je čakal, da bo kdo kaj znil o njegovem udarcu. To je napravil Ante.

»Škarpeno ubije tudi ženska,« je odklanjal priznanje Jovo. »Če bi kdo pohvalil starega Čata, bi jih slišal...«

Pokojni Čato je bil vso noč z nami. Vsak trenutek je oživel med nami. Bil je glavna oseba v našem čolnu. Umrl je že pred dvema desetletjema, vendar je sleherno noč, ko je Jovo, Andrija brat Isusov, prižgal svetilko in odplul ob obali. Že celih dvajset let po svoji smrti je lovil skupaj z Andrijem, bratom Isusovim.

Bil je njegov učitelj in še vedno je. Vedno prihaja iz morja, zasleduje vsak njegov udarec in vsak njegov pogled na dno. Vedno prihaja z velikimi ribami v rokah in z debelimi psovki na ustnicah, vedno jezen, buden in pripravljen, kot pravi ribič-učitelj. Še vedno je velik, da večji kot takrat, ko je še živel.

Ravnokar vozimo pod vaškim pokopališčem.

»Čato nas gleda,« pravi Jovo. »Dobro, da je morje prazno, ker bi me sicer hudo ozmerjal.«

Čato je še sedaj, čeprav je že mrtev, nezadovoljen s svojim mladim učencem. Jovo, Andrija brat Isusov, ga še sedaj sluti nad sabo in sluti njegovo nezadovoljstvo nad sunki z ostmi, čeprav ves otok priznava, da je najboljši ribič.

Jovo se križa, očitno nekaj moli. To sta napravila tudi Ante in Dane. Vsi najbrž molijo za Čatovo dušo.

»To je bil ribič!« — Andrija.

»Takihi ne bo nikoli več!« — Ante.

»Nikoli!« — Dane.

Čoln drsi, nosi luč. Ribiči v njem mislijo na Boga, ki na njihovo molitev skrbi za davno umrlega tovariša.

»Ribe plavajo k obali. Najbrž ni več dolgo do zore,« prekine nenadoma molk Jovo.

Z ostmi suva on, suva Ante. Kup rib na dnu čolna se veča. Vsi smo zadovoljni, samo Jovo, Andrija brat Isusov, je nezvoljen in mrk. Tako se mora držati pravi ribič, tako se je držal tudi pokojni Čato.

Vem, jutri bo pol vasi govorilo o nocojšnjem lovu. Ljudje bodo iz kupa rib v čolnu napravili celo goro. Čim večji lov, tem večja govorica. Nenadoma nekdo bolno zastoka...

»A... aaa... za Jezusa... a... aaa... za mater Devico...« javka Jovo in nekam meri z ostmi. Strese se, zarjove, prime se za srce in se zgrudi.

Priskoči Ante, vzdihne. Priskoči Dane, vzdihne. Priskočim še jaz in začutim hladno, mrtvo roko v svoji.

»Kaj to pomeni, kaj je bilo?« vprašam.

»Zubatac, ogromen kot delfin...« odgovarja Ante.

»Si ga videl?«

Pritrdi in dostavi: »On ga je hotel...«

Ne vem, ali ga je ubilo razburjenje, vem pa, da je umrl v trenutku. Z njim je umrl tudi pokojni Čato, davno umrli ribiški mojster in učitelj...

P. S.:

Pisemce Dobovčanu

Mnogo sem že čital o hvalevrednem narodnoobrambnem, kulturnem, prosvetnem in kratkomalo sploshumanitarnem delu ljudi, ki so zastavili vse svoje sile za procvit domače občine, župnije itd... Opazil sem tudi značilno lastnost teh ciceronskih slavošpevov, da namreč, čim več je kdo »storil za narod«, tem več je sam o sebi napisal in tem bolj so se mu drugi smejali. Vi pa ste prekosili s svojim »Pismom iz Dobovca« v zadnji številki »Naše volje« prav vse.

Dragi Dobovčan, v imenu vsega našega naroda, ki vam še ni izrekel priznanja, niti vam še ni postavil bronastega spomenika, se vam zahvaljujem za vaše žrtvovanje za Dobovec.

Pa stran s takimi besedami! Pravite, da ste v vasi star, z lavorikami ovenčan znanec in da imate lep kos pionirskega dela za seboj. Da bi se vsaj tako očitno ne hvalili, gospod Dobovčan! Da, da, vi in gospod župnik in še kdo, predvsem pa vi... In tudi tečaj ste organizirali vi s svojo sposobnostjo, saj dobovski učitelji so zanič, kot pravite. Verjemite, gospod Dobovčan, da se vam je več ljudi smejalo kot pa vas pomilovalo, ko je čitalo vaše »Pismo«.

Hodili ste med ljudmi, jih učili, prosvetili in narod vas je odprte duše sprejel... Potem vam niti evropski dogodki niso preprečili vašega dela. Čudno je, da niste vi z vašim delom vred preprečili evropskih dogodkov? In takole pravite: »Jaz pa nasmejan kot vedno, sem jim

odgovarjal in svetoval... Prav za vsakega sem našel prijazno besedo. Kako so mi bili hvaležni. Ta me je vabil na slivovico popoldne, oni na šunko, jaz pa sem se samo smehljajal...« Da, da, za narodov blagor ste delali in sedaj ste kot kralj na Betajnovi...

In še o diplomih ste nam sramežljivo razodeli, da jo imate. Človek božji, radoveden je naš narod, kdo vam jo je dal! Potem priznate, da ste enostavno »faliran študent«, da pa bi vaš razrednik, ki vam je zaradi neznanja dal slab red, zbolel od nevoščljivosti, če bi vedel, da vas življenje poplačuje z diplomami. — Sancta simplicitas, mož, Dobovčan, narodni delavec, ali ste še na zemlji, ali niste že zleteli na Olimp?

In potem nadaljujete, da ste predsednik vseh

mogočih odborov, združenj in tako brez konca do kraja. Pravite, da delate, da se udeležujete, kjer morete. — Če vam na Dobovcu puste, da se tako napihnjeno bahate, naj bo, saj ste daleč od brzovanja in vam »nezmožni« učitelji in drugi taki ljudje ne morejo do živega. Nikar pa ne mislite, da boste s tem uspeli v širši javnosti. Nepoznani ste, ne moremo soditi vaših izbruhov po enem samem poročilu o vašem plodonosnem delu, vendar je moje skromno mnenje o vas, da ste, oprostite, še daleč za učitelji in profesorji, ki jih tako napadate. Povem vam pa, da nisem pripadnik tega stanu, da si ne boste česa mislili.

Za slovo pa si zapomnite: »Lastna hvala, cena mala!«

KULTURA

O „Lepi Vidi“ brez lepe Vide

Pred meseci se nam je predstavilo »Gledališče mladih« z uprizoritvijo Bürchnerjevega Vojčka. Že s to predstavo je novo gledališče jasno pokazalo, da hoče nastopiti novo pot, da se hoče otresti tesnih spon režije prejšnjih desetletij, da se hoče osvoboditi lažne naturalistične inscenacije, skratka, da hoče ustvariti nekaj svojstvenega, posebnega. Dobro je, če gredo mladi ljudje z novimi idejami in z novimi umetnostnimi nazori na pot. Odobravalni smo v glavnem vse, kar si je dovolil režiser Simčič ob premieri Vojčka. Pri Cankarjevi »Lepi Vidi« pa, ki je bila druga predstava, je šel odločno predaleč.

Spregovorimo najprej o najvažnejšem vprašanju, namreč o načinu uprizoritve, in pogledimo, v koliko je upravičena povsem nova režijska zamisel Zvonimira Sintiča. Če gledamo v Lepi Vidi res le simbol hrepenenja, simbol prelepe, pa vendar nedosegljive ljubezni (to gledanje bi sicer ne bilo napačno), potem bi se moglo to morda opravičiti. Važnejše pa je tole: Cankar sam je prav dobro občutil svetost in odmaknjenost lepe Vide, Cankar sam je prav dobro vedel, kdo je lepa Vida in kako jo je treba prikazati. Pa vendar jo je pustil na oder. In Cankar nam mora biti tu prva in edina avtoriteta. Tako obširne in samovoljne korekture so zločin proti pisatelju, ne samo proti Cankarju, in vendar proti svetosti Cankarjeve besede še posebej. Lahko si mislimo, kako bi sprejel tako uprizoritev tisti Cankar, ki v svojem življenju (z vso pravico) ni dovoljeval niti najmanjših sprememb na odru. Vrhu tega pa režiser ni dosleden: v prvem dejanju nadomesti prihod lepe Vide le rahla glasba, v drugem slišimo še prav jasno iz ozadja Vidin glas, v tretjem dejanju pa, v sanjah, režiser ne najde več izhoda in lepa Vida nastopi — lepa Vida iz mesa in krvi.

Režija je iznajdljiva, inscenacija zelo originalna, najbrž moderna. Na čigav rovaš gre iznajdljivost te režije in kaj vse si mora ta režija dovoliti, da je »iznajdljiva«, smo že zgoraj videli. Koliko je ta originalna inscenacija lepa, je seveda spet drugo vprašanje. Enotnost vseh treh scen nepoučenega gledalca vsekakor zelo moti in preprečuje pravo orientacijo. Reflektorji, ki poudarjajo v prvem in tretjem dejanju levi del scene, dijaško sobo, v drugem pa desni del, nekak salon, le deloma omilijo to napako. Cankar si je vse drugače zamišljal razliko med kletno sobico in med lepo Doli-

narjevo sobo, kar vidimo že iz samih njegovih scenskih pripomb. Pa še tole: najsvetejši trenutek v tej čudoviti Cankarjevi »pesmi hrepenenja« je v tretjem dejanju, ko se dvigne bolni Poljanec in hiti Lepi Vidi in Dionizu naproti. In kako so ta kočljivi prehod iz realnosti v svet sanj izvedli mladi? Mesto da bi se soba tiho in rahlo pogreznila v mrak, kar naj bi spremljala spočetka komaj slišna in potem nekoliko glasnejša svečana glasba, se prej svetla soba v hipu pogrezne v mrak in iz ozadja zagrmí gramofon. In potem igralci drug za drugim štorokljajo preko sobe in po stopnicah navzgor. Zelo banalno!

Igrali so bolje kot pri Vojčku. Raztresen je bil dovršeno izklesan lik starega delavca Damjana, ki ga v jeseni življenja vabi pomladna sapa tretjič na tuje. Tiran je mehko in globoko občuteno podal vlogo Dolinarja in Batelino je bil preprost in naraven pisar Mrva. Med boljšimi kreacijami naj omenimo še Koviča, ki je prav za prav le recital pesem Fant je videl... Pa je dobro opravil. Blanč kot študent Poljanec je v mirni igri še zadovoljeval, v »višjih sferah« pa se ni več znašel in je v zadnjem dejanju tudi glasovno odvedal. Starič je bil vse prej kot Dioniz, Zdravnik pa sploh ni vreden omembe, vsaj pozitivne ne.

Med ženskimi vlogami je bila Milena (Kačičeva) najboljša, precej naravna, vendar ponekod le nekoliko pretirana. Mati (Svetetova) nikakor ni ustrezala materi v Cankarjevem smislu, temu »simbolu slovenske matere«, lepa Vida (Baukartova) pa je bila vse preveč vsakdanja nevesta in za Cankarjevo lepo Vido (in še v sanjskem prizoru) premalo poduhovljena. In če ni bilo lepe Vide nikjer, niti tam ne, kjer se je ne da in ne sme izpustiti, naj bi izostala še v teh čudovitih sanjah, kjer bi človek najlaže in najraje zamižal in si sam predstavljaj vse to, kar se na odru res le stežka pokaže.

Skratka: kaj bi rekli Nemci, ko bi jim sodoben režiser ugrabil Margareto iz Fausta? In kaj bi rekel Maeterlinch, ko bi nekje uprizorili moderni ljudje njegovega Pelléasa in Milisando, Pa bi Pelléas tekal po odru in klical Mélisando, nekje za sceno pa bi se oglašal mesto Mélisande — gramofon?

In kaj bomo torej dejali, ko nam je mlad in »iznajdljiv« režiser pokazal »Lepo Vido«, za lepo Vido pa nas je ukanil?

Premišlujmo malo o tem.

III. Majski večer

Tudi letos je MOSD priredil v Kazini svoj »Majski večer«. Letošnji program je dosegel izredno višino, kar je prirediteljem samo v čast. V naslednjem bomo skušali podati program kot glasbeni dogodek, ki je vreden vse hvale in priznanja.

Po pozdravnem govoru predsednika Miloša Lokarja je sledila prva točka programa. Ob tej se ne bomo dlje ustavljali, ker ni dosegla take umetniške višine kot ostali program. Druga točka sta bila dva samospeva, ki ju je zapela gospodična Pavla Kovičeva. Prvega, »Kad misli ja umreti«, je napisal hrvaški skladatelj Josip Hatze (rojen 1883 v Dalmaciji). Pevka je s svojim mehkim, barvitim glasom, sijajno podala lirično nastrojeno, ki veje iz skladbe. Brez dvoma je Pavla Kovičeva pevka izrednih glasovnih kvalitet. — Naslednja pesem je bila »Želja mladenke«, delo poljskega skladatelja Friderika Chopina (1810—1849). To je drobna, žensko nežna skladbica v valikovem ritmu, po vsebini in obliki povsem značilna za skladatelja. Tudi to pesem je simpatična pevka podala ljubko in obenem učinkovito. Tretja točka programa je izpadla zaradi odsotnosti tenorista gospoda Ivana Lesjaka. Četrta točka je bila Lisztova »Ogrska rapsodija št. 2« v cis-molu, ki jo je zaigral Zvonimir Ciglič. Franc Liszt (1811—1886) je bil največji madžarski skladatelj in pianist. Njegova dela so najlepše klavirske skladbe svetovne glasbene literature. Kar je bil Paganini v goslaški umetnosti, to je bil Liszt kot pianist. »Ogrsko rapsodijo« je Liszt napisal v Rimu in je položil vanjo vso svojo ljubezen do daljne domovine. Deli se v dva dela. Prvi del je miren in ušešen; vsebuje kadenco, ki jo je Z. Ciglič izvedel briljantno. Drugi del je »Frisca«; Ciglič jo je zaigral z viharnim temperamentom. Vsa njegova igra dokazuje resničnega umetnika, ki ne igra samo z dovršeno tehniko, ampak tudi soustvarja s skladateljem. Morda je igral »Frisco« za spoznanje prehitro, a to lahko pripisujemo samo njegovemu izredno vročemu temperamentu. Videli smo, da si je izbral zaradi tega ravno »Rapsodijo«, ker najbolj ustreza značaju njegove igre.

Žal nismo mogli slišati tretje točke njegove pesmi, ali prav za prav arije »Deklice iz Reke«. Pokazala bi nam ga tudi kot skladatelja. Brez dvoma pa je ta skladba sorodna z njegovim značajem.

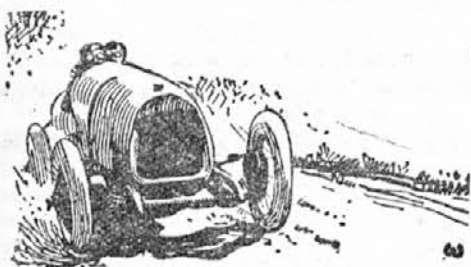
Zadnja točka sporeda je bil Dvořakov (1841—1904) »Slovanski ples št. 1, ki ga je izvedel

orkester pod vodstvom brata Uroša Kreka. Priznati moramo, da je ta — razmeroma šibek — orkester dal več kot smo pričakovali. Brat Krek je dirigiral z elegantnimi kretnjami — dasi je včasih delal nekoliko preširoke geste — in orkester mu je izvrstno sledil. Morda je dirigent naštudiral skladbo za spoznanje prepočasi in ni toliko pazil na ritem, kolikor bi bilo potrebno,

vendar je bil tudi orkester deležen precejšnje in zasluženega priznanja.

Žal, med poslušalci ni bilo več toliko zanimanja, kot bi ga izvajalci zaslužili, vendar lahko rečemo, da se je MOSD res izkazal. Spored je dosegel umetniško višino in to je bil tudi njegov namen.

L. V.

TEHNIČNI OBZORNİK

Prave barve

Vprašanje pravih barv je bilo vedno aktualno tja od najstarejšega časa do današnje dobe. Barve iz rastlinskega in živalskega carstva, na katere so bili ljudje nekoč izključno navezani, so danes zamenjane razen nekaj izjem z novimi, sintetičnimi barvami, katere se proizvajajo iz katrana, kamenega oglja in tako ima danes človek na razpolago mnogo več lepih, pravih in stalnih barv, kakor je to bilo kdajkoli prej.

»Pravo« imenujemo ono barvo, katera ostane lepa in živa tako dolgo, dokler traja z njo obarvano tkivo. Dovršeno obstoječih barv pa seveda kljub temu nimamo niti danes, ker se z nepravilnim postopanjem more uničiti vsaka še tako precizno sestavljena barva. Obarvani tekstilni produkti so med uporabo izpostavljeni raznim škodljivim vplivom, zlasti svetlobi in pranju, pa se zato od prave barve zahteva, da je zlasti v tem pogledu neobčutljiva. Pri nekaterih tekstilnih kosih, kot n. pr. dekorativne tkanine, je važnejša neobčutljivost na svetlobo, pri drugih spet n. pr. pisano perilo, iščemo bolj odpornosti pri pranju, dočim se v tretjem slučaju zahteva oboje, tako pri bombažnih tkaninah za obleko in bluže, pri sportnih in kopalnih oblekah, pokrivalih itd. Pri suknjenih tekstilijah je naravno potrebna neobčutljivost barve za znoj, prah, trenje in nesnago. Zahtevki torej, kateri se nanašajo na prave barve, niso majhni, toda sintetične barve jim lahko v vsakem pogledu popolnoma zadostijo.

Za vsako barvanje velja načelo, da se mora barva v vsakih okoliščinah skladati z uporabo obarvanega predmeta. Za tekstilije, katerih obstoj in opredeljenost pomeni trajnost, se morejo rabiti samo barve, katere so v vsakem pogledu prave. Ljudje danes ne morejo upo-

rabljati tkanine, katere tudi ob pravilnem postopanju oblede na svetlobi ali izgube svojo lepo barvo že pri enem izmed prvih pranj. Bombaž je najvažnejše predvoda moderne tekstilne industrije. Ali ravno za bombaž ni bilo do nedavnega pravih barv, katere bi v vsej svoji pestrosti bombažu zajamčile vsestransko uporabo v skladu z njegovimi izrednimi posebnostmi. Medtem pa so zdaj na razpolago ljudem tudi takšne prave barve, ki pod imenom »indanthren« obstojajo v vsaki mogoči niansi, ki zadovolji vsako željo ljudi z jasnimi, lepimi in bleščečimi barvami; tako moremo mirne duše trditi, da je moderna kemija tudi na tem področju naravnost prekosila samo prirodo.

Praktični celofan

Celofan je v praktičnem življenju postal vsakdanja potreba trgovcev in industrijalcev, tako tudi gospodinj samih. Nežni in prozorni listi celofana se uspešno uporabljajo v vseh prilikah in na vseh področjih, torej ne samo kot ovitki za slaščice ali delikatesno blago, kot ovoji za testenine, čokolado in tobačne proizvode, ampak tudi kot umetna čreva za klobase (Nemčija), kot zaščitno sredstvo proti vlagi, izsuševanju in nesnagi, kot sredstvo za varovanje finega perila in boljših oblek, kot varuh higiene, končno kot osebni okras in nakit. Uporabljajo ga tudi za izdelovanje kopic, pod katerimi ostanejo lasje vedno lepo urejeni in vidni, a kar je glavno, so varno obarvani prahu, pare in vlage. Poleg tega pa je celofan edino sigurno sredstvo, katero ne prepušča nobenih, pa niti strupenih plinov in zato ni čudno, da je danes postal nenadomestljiva potreba vsakega modernega in naprednega človeka, naj si bo to v javnem ali privatnem življenju.

stor. Publika ga je podžigala naj strelja. Vrtar Glazer je stal pri prečki in s svojim telesom branil kot gola. Nikolič ni imel nikakih šans, da potrese mrežo, streljal je, strel je bil oster ali brez koristi. Žogo je ujel odlični vratar.

V čem je Nikoličeva napaka, ne vem? Ko je prišel v kazenski prostor in ko je videl, da je Glazer pokrtil kot gola, ne bi smel streljati, ampak bi moral podati žogo centerforu Božoviću, ki je pritekkel do enajsterca in bi bil 99% gol, kajti Glazer ne bi imel dovolj časa, da bi se postavil kot je treba. — Take napake delajo naša krila kaj čisto. V želji, da zabijejo gol, streljajo iz še tako nemogočih pozicij, kar se lahko prepričamo na domačih igriščih.

Na tekmi Hrvatska : Madjarska je dobil Lešnik žogo s krila v momentu, ko je bil nekoliko metrov od praznega gola. Bil je popolnoma sam, imel je dovolj časa, da zadrži žogo, jo umiri in plasira kakor je hotel. Gol je bil prazen, ker je vratar zapustil svoje mesto. Torej ni bilo treba preveč paziti. To se pravi, da ni bilo treba zadržati žoge, ampak jo nalahko plasirati v mrežo.

Kaj je naredil Lešnik? Hitro je startal na žogo in z urno kretnjo noge je streljal z vso močjo. Kot iz topa je zletela žoga h голу, pustila na zgornji prečki velik umazan pečat in se odbila preko bekovske črte.

Najidealnejša šansa, kakršno si moreš misliti, je propadla. Vodja napada, glavni strelec ni zadel praznega gola. Ta napaka je imela moralni učinek za vse moštvo; lahko bi bil tak slučaj odločilne važnosti za vso tekmo. Ali je bil to samo nesrečen slučaj, ali pa neznanje sicer dobrega vodje napada.

Nesreča je, da je Lešnik zadel prečko, žoga bi res ravno tako lahko padla v mrežo, lahko bi pa tudi zletela preko. Glavno je, da Lešnik ne bi smel ostro streljati iz tega položaja. Močan strel iz take bližine ni nikoli siguren. Žoga odleti največkrat visoko in zelo redko zadne gol.

Lešnik je bil najbrže siguren in je hotel zadiviti publiko z lepim golom. To se mu ni posrečilo in mu tudi ni bilo potrebno. Najvarneje je, da v tem slučaju nalahko plasira žogo.

Lešnikov slučaj ni osamljen. Zato, gospodje nogometaši, bolje je, da žoga nalahko preide gollinijo, kot pa odleti preko gola. Baden

IZ UREDNIŠTVA

Wester S.: Na prošnjo ti podam kritiko tvojih pesmi. »Slovanska pripovedka« je bila preje slaba kot dobra, objavili smo jo zaradi dobrih idej, ki jih je vsebovala. Tri pesmi, ki si nam jih pa poslal zadnji čas, so še nekoliko slabše. Mislim, da bi se bolj uveljavil, če bi pričel s prozo, ker epski izbruhi takega stila, kot ga imaš ti, niso več aktualni. Imaš pa sočen izraz, kar kaže, da bo še kaj iz tebe.

Vsem: Z današnjo številko zaključujemo peti letnik »Naše volje«. Mogoče je bilo to leto enih najtežjih, vendar klonili nismo. Vztrajali smo in upamo, da bo mogoče pisanje naslednjega letnika zadovoljivejše kot tega letnika. Skušali smo v danih nam prilikah storiti vse kar je bilo možno v naših močeh. Skušali smo zadovoljiti vedno čim širši krog naših čitateljev, pri tem pa smo imeli vedno pred očmi tudi misel, kateri služimo tudi v najtežjih časih. — Uredništvo se zahvaljuje vsem sotrudnikom za njihovo požrtvovalno delo in upa, da bo v naslednjem letu lahko računalo na njihovo sodelovanje.

SPORT

KAKŠNE NAPAKE DELAJO NAŠI NAJBOLJŠI NOGOMETAŠI

Prenekateri važni trenutki v nogometnih tekmah ostanejo pri publiku kakor pri funkcionarjih in pri igralcih neopaženi. Glavna tema razgovorov po tekmi je rezultat in eventualne slabe situacije za časa igre, tiste najvidnejše napake, ko igralec zgreši prazen gol, ko zastrelja enajstmetrovko, ko vratar spusti lahko žo-

go. So pa napake, ki so mnogo bolj pomembne in bi se jih bilo treba izogniti; tu je največkrat kriv egoizem posameznih igralcev. V naslednjih vrstah sledi nekaj primerov.

Na tekmi BSK-a z Gradjanskim v Zagrebu so naredili Beograjčani oster napad. Vujadinović je navezal nase halfa, s tem osvobodil Nikoliča in poslal žogo naprej. Levo krilo je vodilo k голу, preigralo beka in prešlo v kazenski pro-